

Monimutkainen verkkosensuuri

Päivikki Karhula

Länsimainen sensuurikeskustelu on näyttänyt vuosi vuodelta tulevan monimutkaisemmaksi. Siihen sekoittuvat tyypillisesti vaihtelevat ainekset politiikkaa, uskontoa, taidetta ja sensaatiota. Sensuurin ongelmat ovat kuitenkin mediakohua syvempiä.

Sensuurin näköaloja avaa mielenkiintoisella tavalla Shanti Kalathilin ja Taylor C: Boasin kirja ”Open networks, closed regimes”. Kalathil ja Boas ovat tutkineet, miten Internetin käyttö on vaikuttanut sananvapauteen ns. suljetuissa maissa. Verkko ei välttämättä olekaan avautunut tiedon maailmaan länsimaiseen tapaan, vaan tiedonvälitykseen on voitu liittää erilaisia rajoituksia. Sen ohessa on voitu myös laajentaa tele- ja verkkoviestinnän seuranta.

Tämänlaatuinen sensuuri on lisääntymässä ja parhaimmillaan siihen kytkeytyvät muut kehittyneen teknologian tarjoamat valvonnan muodot. Joiltakin osin rajoitukset ovat kohdistumassa myös julkiseen tiedon tuotantoon, kuten tieteen tekemiseen ja kirjastojen toimintaan. Valitettavia esimerkkejä viime vuosilta löytyy sekä idästä että lännestä. Venäjällä suljettiin hiljattain Pietarin kansainvälinen yliopisto. USA:ssa lakkautettiin muutamia vuosia sitten EPA:n (Environmental Protection Agency) laaja kirjasto. Molemmat tapaukset ovat herättäneet epäilyksiä myös tarkoituksellisesta sensuurista.

Suomalainen verkkosensuurikeskustelu on luonteeltaan toisenlainen. Sisällön kannalta on esimerkiksi lapsipornossa vaikea nähdä tässä sellaista sananvapaudellista ongelmaa, jossa kyseistä aineistoa vaille jäänyttä osapuolta pitäisi lailla suojata.

On toinen asia, jos puhutaan rajoittamisen keinoista. Sisällöt ovat tiettyssä mielessä toissijaisia, jos halutaan katsoa sitä, mitä itse menettelytavat voivat saada aikaan. Silloin tulee vastaan monia aiheellisia kysymyksiä.

Toimivatko rajoitukset? Estetäänkö niillä ongelmien syntymistä tai laajentumista? Onko muita mahdollisuuksia vaikuttaa haluttuun lopputulokseen?

Hyviinkin tarkoituksiin luoduilla verkon käyttöä rajoittavilla palveluilla ja käytännöillä voi olla kääntöpuoli. Palveluja tuottavat yritykset voivat tarjota samaa teknologiaa erilaisille asiakkaille erilaisiin tarkoituksiin.

Kyse on myös eräänlaisesta sensuurin porttiteoriasta – yksi hyväksytty sensuurikäytäntö voisi avata ovet uudelleenlaisille sensuurin kohteille. Laajentuuiko sensuuri myöhemmin muihin haitalliseksi katsottuihin asioihin? Onko sensuurille saatu yleinen hyväksyntä sellaisen rikoksen varjolla, joka on ilmeisen vastenmielinen? Siirryykö ns. hyvän asian kustannuksella saatu yleinen hyväksyntä rajoittamisen keinoille myöhemmin joihinkin muihin asioihin? Kirjastoissa vastaavaa keskustelua on käyty esimerkiksi filterointiohjelmien yhteydessä.

Ilmeistä kuitenkin on, että olemme sisältöjen, niiden volyymin, toimintojen ja teknologian käyttöyhteyksien puolesta aiempaa monimutkaisemmassa ympäristössä. Aiheellisissakin tapauksissa teknisten rajoitusten yhteydet ja vaikutukset eivät välttämättä ole yksiselitteisen siunauksellisia. Se, millaisia käänteisiä vaikutuksia ja haittoja niistä seuraa, voi tulla ilmi vasta vuosien kuluttua.

Sensuurin kannalta huolestuttavia eivät niinkään ole kohua herättäneet kuvat tai kirjoitukset sellaisinaan. Ongelmallisempaa on se, mitä sensuurin välineet ja uudet käyttäjiä seuraavat teknologiat tuovat mukanaan ja millaisia muotoja ne saavat yhteiskunnassa. Jos mielipide tai näkemys alkaa rajoittaa esimerkiksi opiskelua, tutkimusta, työntekoa, liikkumista ja viestintää, puhutaan vakavammista ongelmista.

Privacy Internationalin 2007 tekemän tutkimuksen mukaan viiden viime vuoden aikana verkon käytön rajoitukset ovat laajentuneet muutamasta maasta ainakin kahteentoista maahan. Kun sensuurin ote on tarttunut myös kirjastoihin ja tieteen tekemiseen, niin se on heikko signaali jostakin.